

SENSUL METAFOREI GRĂDINII ÎN TRADIȚIA EBRAICĂ

Diac. Drd. Cătălin VATAMANU

Introducere

Din antichitate și până în prezent, „grădinile” au avut o semnificație simbolică. În toate religiile, „grădina” concretizează ideea de „scăpare”, „salvare”, „mântuire”, o lume ideală, divină. În Orientul creștin, „grădina” reprezintă, înainte de toate, un anume loc real, existent, astăzi „pierdut”, a cărui restabilire o așteptăm la sfârșitul veacurilor. Nu întâmplător, grădina este menționată la începutul și finalul referatului Genezei.

Toate valorile filosofilor și teologilor creștini europeni, dar și ale musulmanilor și evreilor, diverg din grădina Paradisului. Spiritual sau senzorial, sufletește sau trupește, în grădina Edenului păcătuiește întregul om.

Datorită acestei mari importanțe a grădinii, „grădinarul” lumii concrete, omul, poartă o imensă responsabilitate. În special personalitățile politice dominante ale Evului Mediu și perioadei moderne au arătat o dorință acerbă de a-și conduce propriul teritoriu ca și cum le-ar aparține. Pe de altă parte, grădinile palatelor și mănăstirilor se doreau a fi miniaturi ale Paradisului și ale lumii întregi, iar creatorii lor, distinși nobili sau călugări, se închipuiau demiurghi. Delimitarea geometrică a grădinilor marilor culturi ale Orientului de către cursuri de apă a făcut ca acestea să devină simbol al statului. Omul alungat din Paradis își creează lui însuși un paradis vremelnic pe pământ, cu ajutorul artei grădinăritului. Astfel, grădina devine simbol al căutării perpetue a Paradisului pierdut, precum și apropierea continuă de acesta.

Atât pentru băștinași, cât și pentru „oaspeții” unui teritoriu, grădinile au fost întotdeauna importante locuri de refugiu, de meditație, de cultură sau de relaxare. De aceea, grădinile pot fi considerate elemente de legătură între moștenirea culturală și cea naturală.

Plecând de la delimitarea conceptuală a ceea ce a însemnat „grădina” în Orientul Apropiat Antic, dar mai ales în cultura ebraică, articolul de față își propune să scoată în evidență valențele metaforei „grădinii” în tradiția, filosofia și mistica iudaică. Tema nu a mai fost abordată în literatura de specialitate de limbă română și, deși a fost o importantă temă de filosofie a lumii iudaice, metafora „grădinii” nu a fost tratată exhaustiv nici în literatura străină. Subiect de mare importanță pentru domeniul antropologiei, sensul metaforei grădinii paradisului în tradiția vechi-orientală, iudaică, egipteană și mesopotamiană, impune, așadar, o abordare interdisciplinară și inter-religioasă.

1. Funcțiile de bază ale grădinilor vechi-orientale

Toate culturile vechiului Orient arată o înaltă prețuire grădinii¹ și aceasta din două rațiuni. O grădină se poate dezvolta doar acolo unde există râuri și izvoare de apă sau acolo unde omul însuși a construit sisteme artificiale de irigații. O grădină poate fi întreținută numai dacă este păzită de acele animale sălbatice care ar putea-o distruge, i-ar putea mânca roadele sau seca. Prin urmare, grădina nu este doar o bucată de pământ fertil, ci întotdeauna un teritoriu ordonat, îngrădit.

Am delimitat deja două realități, care diferențiază bucuria și necazul omului antic: prezența apei într-un teritoriu și siguranța acestuia. Abundența apei așază grădina în contradicție cu sterilitatea deșertului. Întrucât ea este de cele mai multe ori înconjurată de spalier, gard sau chiar zid, distrugerea ei din afară este imposibilă, iar îngrădirea delimitează un teritoriu contrastant față de desișul primejdios al pădurii sau de pustietatea deșertului. Atunci când duce lipsă de apă și protecție, grădina devine un pământ neroditor, precum plastic ne prezintă profetul Isaia în pilda viei, din capitolul 5 al cărții sale. La finalul cântării, proprietarul viei decide: „Voi strica gardul ei și ea va fi pustiiță, voi dărâma zidul ei și ea va fi călcată în picioare. Și o voi pustii! Nu va mai fi tăiată, nici săpată și o vor năpădi spinii și bălăriile. De asemenea, și norilor le voi da poruncă să nu-și mai verse ploaia peste ea” (Isaia 5:5b-6).

---

¹ O perspectivă asupra temei o oferă Maureen Carrol-Spillecke (coord.) în vol. *Der Garten von der Antike bis zum Mittelalter*, în „Kulturgeschichte der Antiken Welt”, nr. 57, Mainz, 1998.

Grădina are două forme de bază: grădina cultivată pentru anumite beneficii și grădina ca loc de meditație, promenadă și relaxare. Dacă, în vechime, rolul celei dintâi era acela de a asigura legume și fructe necesare consumului zilnic, cea de-a doua avea un caracter preponderent aristocrat. Astfel de grădini erau întâlnite aproape exclusiv în cadrul palatelor și al templelor sau ca rezervații de animale. Suprafețele cultivate necesitau în special apă și îngrijire. Datorită soarelui puternic, oriental, se impunea plantarea de copaci, care să ofere umbra necesară. Astfel se explică faptul că palmierul și curmalul au devenit, după cereale, cele mai importante plante de cultură în Orient². Necesitatea umbrei copacilor, în condițiile de temperatură înaltă, specifică Orientului, a dus la apariția grădinilor de promenadă.

Chiar dacă pentru teritoriul mesopotamian nu avem mărturii arheologice sigure în ceea ce privește existența grădinilor construite, din izvoarele scrise și mărturiile iconografice reiese că marele palat regal și unele temple dețineau „rețele” de grădini. Într-o scrisoare a fiului cunoscutului rege Schamschi-Adad (1814-1782) către fratele său, autorul zice: „Vreau să plantez o grădină în Arapha pentru zeul Addu. Este însă o grădină divină; trebuie să fie neapărat plină de copaci”³. Organizarea unei grădini pentru o zeitate ne face să credem că acesta era situată în imediata apropiere a unui templu. O altă mărturie o constituie scrisoarea lui Sargon II (721-705): „Inima mea își dorește să înființeze un oraș pe care eu l-am numit Dur-Scharrukin⁴, așezat într-un parc imens, după imaginea munților din Amanus”⁵. Aceasta pare un tip de grădină botanică.

În comparație cu informațiile referitoare la grădinile din Mesopotamia, cele despre grădinile din Egipt sunt mult mai numeroase. Diferența dintre grădinile cultivate și cele de promenadă este evidentă. Grădinile de zarzavaturi egiptene le erau cunoscute chiar și israeliților (Deuteronom 11:10; Numerii 11:5). De cele mai multe ori, canale de irigații traversau în cruce straturile de verdeturi, ca o tablă de șah⁶. Pe lângă grădinile templului sau ale palatului

---

² Art. Jean-Claude Margueron, *Die Gärten im Vorderen Orient*, în Maureen Carrol-Spillecke, *op. cit.*, p. 57.

³ *Ibidem*, p. 61.

⁴ În traducere, „orașul lui Sargon“, situat la 20 km de Ninive.

⁵ Jean-Claude Margueron, *op. cit.*, p. 71.

⁶ „Grădină” în J.D. Douglas (coord.), *Dicționar Biblic*, Edit. Cartea Creștină, Oradea, 1995, pp. 502-503.

regal, întâlnim grădini ale mormintelor. Multe texte funerare și imagini de pe morminte prezintă astfel de grădini, în mijlocul cărora se află un mic bazin, înconjurat de flori, și un separeu cu apă curentă. Organizarea simetrică a unei asemenea grădini reflectă ordinea cosmică prețuită de către egipteni⁷. Jean-Claude Hugonot afirmă că „grădinile însemnau pentru vechii egipteni mai mult decât o sursă de hrană într-o regiune de deșert. Erau înainte de toate un loc al păcii și al siguranței, un câmp idilic, în opoziție cu pustiu și aversiunea lumii din jur”⁸.

2. Grădina în Scriptura ebraică

Surprinzător, în scrierile sfinte iudaice sunt menționate foarte rar grădinile. Însă, din caracteristicile prezentate de textul ebraic deducem că acestea păstrează tipologia vechi-orientală. Prin urmare, vom întâlni și în Israel terenuri private cultivate cu legume și pomi fructiferi, dar și grădini pentru destindere. Cele din urmă trebuie să fi fost mult mai modeste decât cele de la curtea regilor mesopotamieni sau egipteni.

Din multe texte însă reiese că regii din Ierusalim posedau o grădină. În II Regi 21:18.26 este menționată „grădina lui Uza”⁹. Aici se pare că au fost îngropați regele Manase (687-642 î.Hs.) și fiul său moștenitor, Amon (642-640 î. Hs.). Așezarea grădinii trebuie să fi fost în apropierea palatului. Despre o grădină regală aflăm din relatarea referitoare la Sedechia (596-586 î.Hs.), ultimul rege în Iuda, care se refugiază aici împreună cu cetățenii Ierusalimului din cauza împresurării babiloniene (II Regi 25:4).

O grădină cultivată este menționată în Vechiul Testament o singură dată. Este vorba de cunoscuta povestire în care regele Ahab (874-853 î.Hs.) râvnește via lui Nabot, întrucât situarea ei în apropierea palatului constituia un avantaj pentru a fi transformată în grădină de legume (I Regi 21).

Ceva mai des se vorbește în Vechiul Testament despre grădină în limbaj metaforic. Astfel, pământul udat de ape și fertil dintre munții lui Iuda și cetățile de altădată Sodoma și Gomora este descris ca „grădina Domnului, asemenea Egiptului” (Geneza 13:10). Dacă însă

⁷ Jean-Claude Hugonot, *Ägyptische Gärten*, în Maureen Carrol-Spillecke, *op. cit.*, p. 9.

⁸ *Ibidem*, pp. 43-44.

⁹ Probabil este vorba de Uzia (781-740 î.Hs.)

„grădina Egiptului” trebuia îngrijită și udată de locuitorii ei (Deuteronom 11:10), „țara promisă” este „țara unde curge lapte și miere” (Deuteronom 11:9), unde Însuși Dumnezeu lui Israel trimite ploaia din cer (Deuteronom 11:11.14; 28:12; Levitic 26:4).

Despre frumusețea grădinii și influența ei asupra oamenilor aflăm indirect din Cântarea Cântărilor, unde cel îndrăgostit își aseamănă mireasa cu o grădină. Cântarea seamănă „grădina încuiată”, umbrită, plină de secrete – așadar, o grădină pentru destindere – cu una plină de mici arbuști, plante aromate, plină de roade:

„Ești grădină încuiată, sora mea, mireasa mea, fântână acoperită și izvor pecetluit. Vlăstarele tale clădesc un paradis de rodii cu fructe dulci și minunate, având pe margini arbuști care revarsă mireme. Nard, șofran și scorțișoară cu trestie mirositoare, cu felurime de copaci, ce tămâie lăcrimează, cu mirt și cu aloe și cu arbuști mirositori. În grădină-i o fântână, un izvor de apă vie și pâraie din Liban. Scoală vânt de miazănoapte, vino vânt de miazăzi, suflați prin grădina mea și miresmele-i stârniți; iar iubitul meu să vină, în grădina sa să intre și din roadele ei scumpe să culegă, să mănânce.” (Cântarea Cântărilor 4:12-16)

Referințele la livada de nuci din Cântarea Cântărilor 6:11, un pasaj deseori interpretat simbolic, precum și la livada de rodii (*pardes rimmonim*), în aceeași carte (4:13), descrierea grădinii în 4:14, nu a uneia palestinienă existentă, ci, mai sigur, a uneia imaginare indică originea târzie a Cântării lui Solomon și puternica influență străină sub care a fost compusă.

Alte aluzii găsim în scrierile profetice, unde grădina Edenului, deseori menționată ca grădină a Domnului, este metafora pământului binecuvântat, în paralel cu deșertul fierbinte, loc de desfășurare a războaielor. Înaintea judecății lui Dumnezeu, deșertul este precum grădina raiului (Ioel 2:3): „Înaintea lui merge mistuind focul, iar după el arde vâpaia. Pământul este înaintea lui ca grădina raiului, iar după trecerea lui, pustiu înfricoșător, căci nimic nu scapă din fața lui.”

În timpurile biblice, grădina a fost folosită ca loc de înmormântare (II Regi 21:18.26; Ioan 19:41), deși, mai târziu, cimitirele evreiești nu păstrează aparența unor grădini. În Noul Testament, grădina este socotită locuința celor binecuvântați (Luca 23:43; II Corinteni 12:4; Apocalipsă 2:7).

În scrierile talmudice¹⁰ putem identifica multe referiri la grădini. Se spune că grădina trebuie să fie întotdeauna clar delimitată, dar acest obicei nu a devenit regulă. (*Baba Bathra* 4a, 6a). În general, ea trebuie să fi fost aproape de casă (*Baba Metzia* 10:5¹¹), dar diferențiată de curtea acesteia, întrucât o persoană putea trece din curte în grădină (*Maaseroth* 3:10; *Terumoth* 8:3). Existau legi care se refereau la dreptul celui sărac de a intra în grădini și a recolta bunurile excedentare (*Sbeviith* 9:7), dreptul unui negustor de a traversa grădina unei persoane pentru a merge în altă grădină, de unde să cumpere fructe (*Baba Bathra* 81a), obligația de a fi plătite daune pentru vitele care intrau în grădină și dreptul de a planta grădini și parcuri peste un oraș distrus din cauza idolatriei (*Sanhedrin* 111b).

O faimoasă grădină din timpurile mishnaice a fost grădina de trandafiri din Ierusalim, care se pare că data din vremea profetilor și era singura grădină permisă în acest oraș (*Maaseroth* 2:5). La aceasta fac referire probabil și textele: II Regi 25:4, Ieremia 31; Neemia 3:15.

Proprietarul grădinii era numit *ba'al baginna*, stăpânul grădinii, expresia ebraică fiind folosită în textele sfinte și pentru Dumnezeu. În scrierile rabinice, Noe, Avraam și Solomon sunt numiți, de asemenea, grădinari.

3. Semnificația grădinii Edenului pentru antropologia veterotestamentară

Nu există în literatură și în istoria artei o grădină care să stărnească un asemenea interes precum Edenul biblic¹². Având în vedere diferențierea deja făcută între cele două tipuri de grădină, cea de promenadă și cea de legume sau fructe, ne propunem în cele ce urmează să identificăm, pe baza textului revelat, ce fel de grădină era Paradisul.

¹⁰ Textele talmudice, în afara celor cu alte indicații bibliografice, sunt redată după *Soncino English translation of the Babylonian Talmud*, edited by Rabbi Dr. Isidore Epstein, London, 1961.

¹¹ *New edition of the Babilonian Talmud*, original text edited, corrected, formulated and translated into English by Michael L. Rodkinson, Vol. III, Tract *Baba Metzia*, New Talmud Publishing Company, New York, 1900, p. 265.

¹² Cuvântul „Paradis” este corespondentul substantivului ebraic *pardes* și are rădăcină în persana veche unde însemna „parc”, „grădină”. Termenul denumea în perioada achamenidă domeniile regale. În Vechiul Testament este menționat doar în trei versete: Ecclesiast 2:5, Cântarea Cântărilor 4:13, Neemia 2:8, și nu se referă la

Textul Geneza 2:15 spune: „Și a luat Domnul Dumnezeu pe omul pe care îl făcuse și l-a pus în grădina cea din Eden, ca s-o lucreze și să o păzească.” În completare, Geneza 2:16-17 menționează porunca: „Din toți pomii din rai poți să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci (...)”. Cerința de a păzi și a îngriji grădina Raiului, precum și posibilitatea folosirii roadelor ei ne fac să credem că este vorba de o grădină cultivată. Dar aceasta este doar una din perspective. Faptul că omul este pus stăpân peste ea ne duce cu gândul la grădina-parc, loc al meditației și al relaxării. Dar chiar dacă ar lipsi acest indiciu, însuși numele „Eden” poate fi concludent. Termenul ebraic „Eden” se poate traduce prin „desfătare”, „deliciu”¹³, dar și prin „a fi fertil, îmbelșugat”¹⁴. Nu e de mirare că Dumnezeu apare în această grădină exact în timpul când dogoarea zilei coboară, pe timpul răcoros al serii (Geneza 3:8).

Grădina este, în același timp, un loc mistic. De fapt, în mai toate culturile copacii sunt simboluri spirituale care întruchipează unitatea, legătura indestructibilă dintre lumea zeilor, a cerului, cu izvorul vieții, pământul.

„Timpul” grădinii Edenului este unul pre-istoric, este încă timpul creației. Grădina aparține „sarcinilor” pe care Creatorul Însuși le trasează încă de la început creaturii sale, omul. Altfel spus, grădina raiului este, conform referatului biblic, o moștenire pe care Dumnezeu o lasă oamenilor¹⁵.

De asemenea, se înțelege, prin descrierea poziționării geografice, că Edenul rămâne un loc mistic. Din punctul de vedere al auto-ului, el s-ar situa la Est. Numirea Tigrului și a Eufratului lasă impresia

---

grădina Eden. Abia versiunea grecească a Septuagintei traduce „grădina Eden” din Geneza 2-3 prin *paradeisos*. Pentru un studiu etimologic avansat, a se vedea: Albert Brock-Utne, *Der Gottesgarten. Eine vergleichende religionsgeschichtliche Studie*, Oslo, 1935; Claus Westermann, *Genesis*, 1. Teilband: Genesis 1-11, în col. „Biblischer Kommentar Altes Testament” (BKAT), vol. 1, Neukirchen-Vluyn, 1983, pp. 284-302; Ernst-Joachim Waschke, art. „Paradies”, în „Religion in Geschichte und Gegenwart”, Band VI, Tübingen, 2003, pp. 911-913.

¹³ Ernst-Joachim Waschke, *Die Funktion des Gartens im Alten Testament*, în Arne Moritz u. Harald Schwillus (Hrsg.), *Gartendiskurse*, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, 2007, p. 17.

¹⁴ „Eden” în Geoffrey Wigoder (coord.), *Enciclopedia Iudaismului*, traducere de Radu Lupan și George Weiner, Editura Hasefer, 2006, p. 191.

¹⁵ Ceva asemănător întâlnim în credința veche egipteană, unde zeului Osiris i se datorează „arta” agriculturii.

unei situații concrete în Mesopotamia. Însă celelalte două râuri, Fison și Gihon, nu pot fi nicidecum identificate. Tocmai aceasta ar putea fi dorința autorului: de a sublinia faptul că grădina Edenului are ceva în comun cu lumea aceasta, însă nu se (mai) găsește în ea.

În narațiunea biblică, Paradisul funcționează de la început ca metaforă. Deși copacii sunt relativ des menționați în primele trei capitole ale Genezei, nu știm ce fel de copaci se aflau în grădină, cu excepția smochinului (Geneza 3:7). În centrul ei se aflau „pomul vieții” și „pomul cunoștinței binelui și răului” (Geneza 2:9) și doar aceștia joacă un anumit rol în referatul creației. Doar grădina și cei doi pomi sunt importanți pentru viața omului și ei servesc drept locuință, hrană, cunoaștere și viață. Precum în Egipt grădina era un microcosmos, grădina Edenului este locul Creației, al lumii care se închide în sine. Creația ordonată pe durata celor șapte zile este continuată de un alt tip de lucrare creatoare: „Iată, toate erau bune foarte” (Geneza 1:31). Confirmarea acestei afirmații se găsește în „liniștea” lui Dumnezeu și sfințirea divină a Sabatului (Geneza 2:1-3). În timp ce ordinea din Geneza 1 se desfășoară piramidal, metafora grădinii Edenului ne prezintă o ordine convergentă, în cercuri concentrice.

La începutul referatului creației se menționa că „nu era nimeni care să lucreze pământul” (Geneza 2:5), iar la sfârșitul acestuia se spune că „Domnul l-a scos din grădina Eden ca să lucreze pământul, din care fusese luat” (Geneza 3:23). Concluzia acestui text o oferă versetele dinainte: omul este, cu sudoarea frunții sale, lucrător al pământului, într-o lume reală, plină de spini și de pălămidă (Geneza 3:18-19). Grădina devine astfel spațiul în care omul este creat desăvârșit și spațiul în care omul însuși se împlinește pe sine.

Împlinirea creării sale vine prin crearea femeii (Geneza 2:18-24) și împlinirea sinelui vine ca urmare a gustării din pomul oprit, din pomul cunoștinței (Geneza 3:7). În grădina Edenului el câștigă tot ce ar avea trebuință pentru viață și tot aici pierde totul. El câștigă cunoașterea „precum Dumnezeu” (Geneza 3:5.22), dar nu va fi nicidecum Dumnezeu. La sfârșit, rămâne moartea care limitează timpul și calea spre copacul vieții rămâne închisă.

Prin alungarea din rai, omul pierde „apropierea” de Dumnezeu și primește „depărtarea” de El. Omul rămâne independent, singur răspunzător de sine, câștigă individualitatea. Tocmai aceasta accentuează autorul biblic: îndepărtarea de Dumnezeu este în relație directă cu părăsirea grădinii Raiului. Grădina Edenului, loc de desfătare,

rămâne teritoriu închis oamenilor și, după fratricidul lui Cain (Geneza 4:1-16), ea se găsește din ce în ce mai departe, restrânsă la țara Nod, țara nestatornicilor și a refugiaților¹⁶, țara sărăciei. Însă aici, după cum ne explică hagiograful, începe timpul civilizației umane, cu toate cuceririle sale, dar și cu toate problemele sale: construirea unui oraș, dezvoltarea meșteșugurilor, a muzicii și a comerțului (Geneza 4:17-24).

Cuvintele biblice *kerem*, fără îndoială folosit mai întâi pentru o vie, și *karmel*, însemnând „pământ cultivat”, în contrast cu câmpul sterp, au fost folosite mai târziu pentru a desemna o grădină. Numele *en-gannim* (izvorul grădinii) apare de două ori în Palestina¹⁷. Poarta Gennath (poarta grădinii) este menționată de Iosif Flaviu¹⁸. „Pădurile regale” *sbomer ba-pardes* sunt de asemenea menționate în Neemia 2:8.

În timpurile post-biblice, termenii care fac referire la grădină sunt mai des folosiți, ceea ce denotă intensificarea preocupării israeliților pentru amenajarea și cultivarea grădinilor. Grădina este numită în Mishna *ginnab*. Alături de biblicul *gannot upardesim* (grădini și parcuri), o expresie preferată în timpurile mishnaice, cuvintele persane *baga* și *bustana*, întâlnite de asemenea în siriană și alte limbi asemănătoare, care apar în Talmud, indică prevalența horticulturnii de tip persan. În operele tannaimilor, în loc de *gan* este folosită forma *ginnab*, vechea formă *gannab* găsită în *Mishna* fiind datorată unei tradiții incorecte. Pluralul *gannim* pare să fi devenit învechit la acea dată.

Literatura rabinică zugrăvește Edenul ceresc în termeni idilici, ca pe un loc străbătut de patru fluvii: de lapte, de vin, de balsam și de miere. „În fiecare colț al grădinii sunt șase sute de mii de îngeri care Îl laudă pe Domnul cu glasuri dintre cele mai suave. Dumnezeu Însuși se află în grădină și tălmăcește *Tora* dreptilor din toate epocile”¹⁹. *Pardes*, „Centrul Lumii”, apare ca loc primordial, singurul unde unirea cu divinul mai este posibilă, dar ale cărui coordonate omenirea le-a pierdut.

¹⁶ Numele „Nod” înseamnă pentru Cain „zbuclumiat și fugar (*na'wanad*) vei fi tu pe pământ” (Geneza 4:14).

¹⁷ Karl Bădeker, *Palästina und Syrien, Handbuch für Reisende*, 7. Auflage, Verlag von Karl Bădeker, Leipzig, 1910, p. 210.

¹⁸ *Ibidem*, p. 29.

¹⁹ Art. „Grădina Eden” în Geoffrey Wigoder (coord.), *op. cit.*, p. 191.

O cu totul altă abordare este cea a revelației de pe Muntele Sinai. Simbolistica muntelui se leagă de ideea de ascensiune spre divinitate. Înălțimile erau considerate în Antichitate un important punct militar și de observație (Numerii 23:9) și dădeau unei cetăți certitudinea siguranței. Metaforic vorbind, stâncă era simbol al stabilității și puterii. Așa se explică prezența frecventă a acestei metafore în literatura sapiențială, ca exponent pentru Jahwe (Iov 14:18, 18:4). Locurile înalte sunt indicate ca spațiu al teofaniilor (Exod 33:21, I Regi 19:11) sau al construirii de altare (Judecători 6:20-21, 13:19). În sens teologic, *tur* și substantivul sinonim *even* „piatră” se pot referi la neschimbabilitatea voinței lui Dumnezeu, exprimată prin Legile Sale (Exod 24:12, 31:18, Deuteronom 4:13). Dumnezeu este numit în Psalmi „Stâncă”, ca metaforă a siguranței, ca „loc de scăpare” (18:3, 31:3, 62:3, 71:3, 94:22, 144:1), ca garant al dreptății (73:26, 92:16), ca Salvator și Răscumpărător (19:15, 78:35). Se pare că numele acesta era unul preferat pentru descrierea lui Jahwe, după cum se poate vedea din Psalmul 18:32.47 și II Samuel 22:32.47.

Concluzii

Grădina este simbol al ordinii și al vieții și această convingere o întâlnim în întregul Orient. Prin proprietățile sale, grădina este considerată un microcosmos, în care viața înflorește și se regenerează, este însăși garanția Vieții și a Regenerării. Scriptura ebraică reflectă aceste convingeri prin exemplificarea în textul ei a unor grădini, fie cultivate sau de promenadă, locuri care capătă sensuri mistice, ascunse.

Prin Întruparea, Moartea și Învierea Sa, Hristos Domnul sfințește nu doar spațiul geografic al lumii acesteia, ci și Paradisul, prin propria prezență, după cum promisese unuia dintre cei doi tâlhari de pe cruce: „Astăzi vei fi cu Mine în Rai!” (Luca 23:43). Origen a interpretat Paradisul alegoric, asemenea unui loc al virtuților, fără să excludă însă ideea unui paradis terestru. Sfântul Maxim Mărturisitorul pune accent pe dimensiunea teandrică a Raiului, loc de întâlnire a eforturilor omenești și a harului divin. Conform Sfântului Maxim, realizarea prin virtuți a Paradisului funcționează ca o anticipare a vieții viitoare, ce va fi trăită după înviere. Acest paradis al

virtuților nu este un substitut pentru paradisul vizibil, ci este, în termeni morali, o manifestare a coerenței întregii lumi prin Logos²⁰.

În textul revelat, grădina Raiului apare de la început ca metaforă. Dincolo de caracteristicile legate de timp și spațiu, aparent inexacte sau necunoscute autorului, dar în realitate pătrunse de un simbolism aparte, grădina Edenului este fundament al vieții omenesti. Abia în cursul redactării Scripturii, grădina primește conotația religioasă de „Paradis” și acesta va fi repetată ca metaforă pentru pierderea stării de inocență și căutarea ei.

---

²⁰ Lans Thunberg, *Omul și cosmosul în viziunea Sfântului Maxim Mărturisitorul*, traducere de Prof. dr. Remus Rus, Editura IBMBOR, București, 1999, p. 78.

The Meaning of the Metaphorical Garden in Hebrew tradition

Deac. Ph.D. Cand. Catalin VATAMANU

The garden is a symbol of order and life and we find this belief in the entire Near East. Due to its properties, the garden is considered a micro cosmos in which life flourishes and is regenerated; it is the guaranty of Life and Regeneration. The Hebrew Scripture reflects these beliefs by the examples of gardens, cultivated or for promenade, places that embrace mystical and hidden meanings.

In the revealed text, the Garden of Eden appears first as a metaphor. Beyond time and space characteristics, apparently inaccurate or unknown to the author, but in reality permeated with a special symbolism, Garden of Eden is the foundation of human life. The garden will receive the religious connotation of „Paradise” only during the editing process of Scripture and this meaning will be repeated and used as a metaphor for the loss of innocence and the quest back for it.